

Vibeke Ottesen
Oslo universitetssykehus HF
Kompetansesenter for sikkerhets-,
fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion
Sør-øst, Pb 4956 Nydalen
0424 Oslo
Vibeke.Ottesen@kompetanse-senteret.no

Vår ref.: 2011/68 Deres ref.: Dato: 03.07.11

Angående prosjektet ”Partnerdrap i Norge 1980-2009”

Prosjektet skal kartlegge partnerdrap i Norge 1980-2009 i forhold til en serie faktorer (alder, samlivsbrudd, tidligere dommer osv). Faktorene er satt sammen med henblikk på tilsvarende kvantitativ forskning som eksisterer internasjonalt, og skal skaffes til veie fra rettsdommer og fra KRIPOS’ arkiv. Hensikten med forskningen er å bidra primært til forebygging av partnerdrap, dernest til forbedring av rettspsykiatrisk praksis og behandling av forøvere.

NESH legger til grunn for sitt svar at konsesjonsplikten vurderes av Personvernombudet evt Datatilsynet. NESH understreker også for ordens skyld at det er gjeldende versjon av prosjektet, helt frikoplek fra bruk av rettspsykiatriske vurderinger og evolusjonsteoretiske betraktninger, som kommenteres. Gitt disse betingelsene, anser NESH de følgende dimensjoner ved den prosjekterte studien som forskningsetisk utfordrende.

Samfunnsnytte

I utgangspunktet synes det klart at en bred kvantitativ kartlegging av risikofaktorer bak partnerdrapssaker innebærer et potensial for samfunnsnytte. Et forskningsetisk hovedproblem med prosjektbeskrivelsen og tilhørende dokumentasjon NESH har fått seg forelagt, er imidlertid at det ikke gis noen overbevisende presentasjon av denne forventede samfunnsnyten. Henvisning til et politisk vedtak om at kartlegging skal finne sted (tiltak 34 i rapporten *Vendepunkt*) utgjør heller ikke en slik presentasjon. Det går frem av dokumentasjonen at dette er et ankepunkt som henvender tidligere er blitt forespurt om av andre instanser.

En godtgjøring av samfunnsnytte må kunne (1) peke på hvordan det planlagte prosjektet er egnet til å frembringe ny og mer sikker kunnskap om risikofaktorer for partnerdrap i forhold til det man i dag mener å vite slike faktorer, og (2) ut fra denne forventede forbedrede kunnskap skissere hvordan prosjektresultatene kan bidra til redusert forekomst av partnerdrap. (Subsidiært kunne en godtgjøring argumentere for sammenhengen mellom forventede resultater av den prosjekterte studien og sannsynlig forbedring av rettspsykiatrisk

praksis eller behandling av forøvere, men hovedfokus i dokumentasjonen fra henvender er frekvensen av partnerdrap.) NESH anser at det er prosjektets faglige kvalitet og originalitet som vil kunne sannsynliggjøre en samfunnsnytte som i sin tur kan rettferdiggjøre fravikelse av et forskningsetisk krav om innhenting av samtykke. Henvender bør derfor revidere den samlede prosjektbeskrivelsen for å tydeliggjøre prosjektets faglige kvalitet og originalitet.

Selv om den prosjekterte studien f eks skulle påvise sterke korrelasjoner mellom partnerdrap og visse konfigurerings av identifiserte risikofaktorer, vil det stadig være uklart hvordan, eller hvorvidt, dette kan bidra til bedre forebygging av partnerdrap. Det er f eks å anta at studien må komplementeres med andre studier som inkluderer grupper som den studerte forøverpopulasjonen kan sammenliknes med. En slik argumentasjon, som tydelig plasserer prosjektet i forhold til andre studier som evt må gjennomføres for å oppnå direkte samfunnsnytte, bør tilveiebringes. NESH vil i denne sammenheng også oppfordre henvender til i dialog med sin veileder å drøfte om det ville styrke prosjektet å inkludere grupper forøverpopulasjonen kan sammenliknes med.

Kompetanse

En annen faktor som er helt vesentlig for en metodologisk fullgod gjennomføring, og dermed for samfunnsnytte, er at all relevant kompetanse er tydelig integrert i prosjektet. Dokumentasjonen demonstrerer ikke at spisskompetanse i kvantitative metoder eller statistikk er sentralt representert i prosjektet. Den viser heller ikke entydig at henvender, som selv er PhD-student, for tiden har en veileder med relevant faglig profil som aktivt tar del i prosjektet. Begge deler synes påkrevet for en studie av dette slaget.

Personvern

Personvern hensynet er det som i denne studien aksentuerer behovet for å godtgjøre samfunnsnyttene, i og med at samfunnsnytte og personvern er to hensyn som i vurderingene er satt opp mot hverandre for avveining. NESH kan kun tale rent hypotetisk om akkurat dette punktet, da informasjonen ser ut til å kunne tolkes på flere vis. Den samlede informasjonen bør være av en slik art at det ikke lar seg gjøre å gå fra aggregert nivå til identifisering av enkeltindivider, heller ikke når data basert på de anonymiserte dommene og den anonymiserte informasjonen fra KRIPOS-arkivet sammenstilles. Ved å sammenstille eksisterende informasjon fra to ulike kilder kan man potensielt øke mulighetene for identifisere personer, selv om det er anonymiserte data som er stilt sammen.

Også formidling av eventuelle forskningsresultater fra en slik studie er relevant for personvern hensynet. Selv om dommene er offentlig tilgjengelige, og til og med sensitiv informasjon om flere av sakene kan spores opp på internett, fritar dette ikke forskeren fra ansvaret som ligger i at man gjennom sin forskning rekontekstualiserer informasjonen. Det kreves etisk refleksjon for å unngå stemping eller stigmatisering av personer eller grupper som kan forbindes med de identifiserte risikofaktorene. Prosjektbeskrivelsen problematiserer i for liten grad hensyn til tredjeparter i forhold til ofre og forøvere (kanskje særlig deres barn, dernest foreldre og andre). Hensyn til alle involverte personer er av betydning i formidlingsfasen, også utover mulig reidentifisering på individplan.

Krav til samtykke

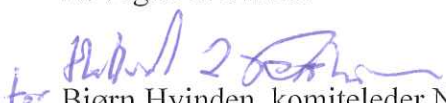
Vi viser til *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og*

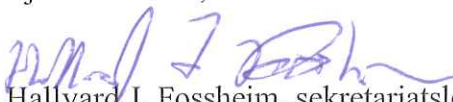
teologi §9, hvor det heter at "[s]elv om informert samtykke er den klare hovedregelen også i prosjekter hvor deltakerne ikke selv deltar aktivt, kan unntak fra kravet om informert samtykke i visse tilfeller være aktuelt i situasjoner der forskningen ikke innebærer fysisk kontakt med forsøkspersonene, opplysningene som behandles er lite sensitive, og der forskningen samtidig har en nytteverdi som klart overstiger ulemper som kan påføres den enkelte". Et hypotetisk svar på spørsmålet om det kan være forskningsetisk forsvarlig å gjennomføre studien uten å innhente samtykke der det lar seg gjøre å kontakte personene, forutsetter at tre betingelser er oppfylt. For det første er det en forutsetning at samfunnsnyttan av prosjektet er eksplisitt godtgjort ut fra prosjektets kvalitet og originalitet (punktet "Samfunnsnytte", over). For det andre er det en forutsetning at den relevante kompetanse og faglige forankring for en fullgod gjennomføring av prosjektet er til stede (punktet "Kompetanse", over). Dette andre punktet er først og fremst en pendant til kravet om samfunnsnytte, siden samfunnsnyttan av resultatene avhenger av at relevant faglig kompetanse er på plass. For det tredje er det en forutsetning at den samlede informasjonen er av en slik art at den ikke identifiserer enkeltindivider, heller ikke når dommene og informasjonen fra KRIPOS-arkivet sammenstilles (punktet "Personvern", over). Dette tredje punktet utgjør en konkretisering av kravet om at opplysningene skal være lite sensitive, her forstått som lite sensitive i forhold til enkeltindivider.

Konklusjon

NESH stiller seg positiv til å vurdere en bearbeidet fullstendig prosjektbeskrivelse som redegjør for de nevnte momenter (samfunnsnytte, kompetanse og personvern). NESH anser det som viktig at det blir gjennomført god og samfunnsnyttig forskning på fenomenet partnerdrap i Norge.

På vegne av NESH—

for Bjørn Hvinden, komiteleder NESH

Hallvard J. Fossheim, sekretariatsleder NESH